

จินตนาการใหม่ประเทศไทย

ประเวศ วะสี

เนื่องในวาระดิถีขึ้นปีใหม่ ๒๕๕๒ ผมขออวยพรให้ท่านผู้อ่านโพสต์ทูเดย์ และคนไทยทุกหมู่เหล่าประสบความสำเร็จความสุขสวัสดิ์ ถึงร้อยใดๆ ในปีแก่ก็ขอให้มลายหายไปกับกาลเวลาที่เคลื่อนผ่าน คนไทยทุกคนล้วนต้องการมีชีวิตที่เป็นสุข และอยากเห็นบ้านเมืองร่มเย็นเป็นสุข อยากเห็นลูกหลานได้มีชีวิตอยู่ในสังคมที่ดีและมีความสุข ผมฝันเห็นคนทั้งมวลมีความสุข (Happiness For All) เราคงคิดว่าเป็นไปไม่ได้ เพราะความรู้บอกว่ามันเป็นไปไม่ได้

ความรู้มีข้อจำกัดมาก ทำให้คิดว่าเรื่องนั้นเรื่องนี้เป็นไปไม่ได้

แต่ความฝันหรือจินตนาการไม่มีข้อจำกัด จินตนาการจึงมีพลังมากกว่าความรู้ ไอน์สไตน์ จึงกล่าวว่า “จินตนาการ สำคัญ กว่า ความรู้” (Imagination is more important than knowledge) เจ้าชายสิทธิทัศตระทรงมีจินตนาการใหญ่มากกว่ามนุษย์พันทุกซ์ได้ แต่ไม่ทรงความรู้ว่าทำอะไร ดังที่ไปทรงลองผิดลองถูกอยู่ ๖ ปี แต่จินตนาการใหญ่ทำให้เกิดวิริยะอย่างแรงกล้า เมื่อจอห์น เอฟ. เคนเนดี ขึ้นดำรงตำแหน่งประธานาธิบดี สหรัฐอเมริกาในปี ค.ศ. ๑๙๖๐ ได้ประกาศว่าอเมริกาจะส่งคนไปลงดวงจันทร์ภายใน ๑๐ ปี โดยที่ขณะนั้นอเมริกาไม่มีความพร้อมที่จะทำเช่นนั้น และกำลังรันทศใจเสียดด้วยซ้ำที่โซเวียตรัสเซีย สามารถยิงดาวเทียมสปุตนิกไปโคจรรอบโลกได้ในปี ค.ศ. ๑๙๕๗ แต่ความฝันใหญ่ว่าอเมริกาจะลงดวงจันทร์ให้ได้ภายใน ๑๐ ปี ก่อให้เกิดวิริยะอันยิ่งใหญ่แห่งชาติที่จะทำให้ได้ และก็ได้จริงๆ

ประเทศไทยจมปลักหมักหมมอยู่ในวิกฤตการณ์ทางสังคมเศรษฐกิจ การเมือง และสิ่งแวดล้อม อย่างเรื้อรังและมองไม่เห็นทางออก จนรู้สึกสลดหดหู่ ท้อถอย หมดหวัง ดูถูกตัวเอง โทษกันเอง ทะเลาะกันเอง แดกแยกรุนแรง นี่คือสภาพของจิตเล็ก จิตเล็กจะทำให้เราออกจากวิกฤตไม่ได้

ประเทศไทยต้องการจินตนาการใหม่

ศิลปิน นักกรีเอทีฟ สื่อมวลชน ต้องรณรงค์ให้คนไทยร่วมสร้างจินตนาการใหม่ประเทศไทย เป็นจินตนาการใหญ่ มีจินตนาการว่าประเทศไทยมีพลังมหาศาล ที่จะทำให้คนไทยพันทุกซ์ร่วมกัน ก้าวข้ามวิกฤต บรรลุยุคศรีอาริยะ ที่คนไทยทั้งมวลจะมีความสุขได้

เราถูกมายาคติครอบงำ ทั้งในพื้นฐานของเราเองและโดยมหาอำนาจตะวันตก ให้มีความรู้สึกด้อย มีความรู้สึกที่เราจน เราไม่เก่ง เราเป็นคนไม่ดี เป็นอาการของคนจิตตก ถ้าเราเชื่ออย่างนั้น เราก็จะเป็นอย่างนั้นจริงๆ แต่จริงๆ แล้วมันไม่จริง

ความจริงคือ ประเทศไทยมีทรัพยากรมหาศาล

ทั้งทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรทางวัฒนธรรม ทรัพยากรทางสังคม ทรัพยากรทางศาสนา
ธรรม มากเกินพอที่จะสร้างความสุขสำหรับทุกๆ คน ถ้าเรามีจิตใจใหญ่ และเห็นความจริงเหล่านี้

เคยมีนักวิชาการญี่ปุ่นคนหนึ่งเขียนบทความเรื่อง “Thailand is rich, Japan is poor”
ชี้ให้เห็นว่าประเทศไทยมีทรัพยากรทางธรรมชาติรุ่มรวยกว่าญี่ปุ่นมาก มีคนอังกฤษคนหนึ่งชื่อมาร์
ติน วิลเลอร์ แต่งงานกับผู้หญิงไทยและทำนาอยู่ที่หมู่บ้านคำปลาหลาย จังหวัดขอนแก่น เขาบรรยาย
ให้เห็นว่าชีวิตของเขาดีกว่าชีวิตชีวิตของคนอังกฤษที่อังกฤษมาก เขากับภรรยาที่มีนา 6 ไร่ มากกว่า
พ่อของเขาที่อังกฤษที่มีเพียงครึ่งเอเคอร์ ที่อังกฤษมีปัญหาเรื่องการว่างงาน เขามีงานทำตลอดทั้งปี
เขามีความมั่นคงเรื่องอาหารสูงมาก เพราะมีข้าวกิน มีปลากิน มีผักกิน มีผลไม้กิน ลูกของเขามีกิน
อึดมาก ไม่มีอดอยากเลย อากาศก็บริสุทธิ์ดีกว่าที่ลอนดอนมาก ลูกของเราสามารถไปเที่ยวไปเล่นได้
ทั่วไปในหมู่บ้าน มีความปลอดภัยมาก เพราะคนทั้งหมู่บ้านเป็นญาติพี่น้องกัน มาร์ตินบรรยายให้
เห็นภาพ “สวรรค์บนดิน” ว่ามีจริงๆ บนผืนแผ่นดินไทย แต่เราไม่รู้เพราะเราติดอยู่ในมายาคติ

“สวรรค์บนดิน” ไม่ได้มีแต่ที่คำปลาหลายเท่านั้น มีที่อื่นๆ อีกเยอะบนแผ่นดินไทย เมื่อ
กว่า ๒๐ ปี มาแล้วหมอบัญชา พงษ์พานิช พาท่านอาจารย์ระพี สาคริก กับผมไปค้างที่บ้านศิริงค์
จังหวัดนครศรีธรรมราช เราได้เห็นชาวบ้านรวมตัวร่วมคิดร่วมทำ รักษาความเป็นป่าไว้ได้ ชาวบ้าน
มีสัมมาอาชีพมีกินมีใช้ มีลำธารใสสะอาด ตอนเช้าหลังตักบาตรแล้วชาวบ้านก็เอาข้าวที่เหลือมา
เลี้ยงปลาในลำธาร สายตาปลากับสายตาคนประสานกันอย่างมีความสุข ชาวบ้านที่ศิริงค์ยังจำได้มา
จนถึงทุกวันนี้ว่าผมว่าที่นี้อย่างกับ “สวรรค์บนดิน”

แถวบ้านผู้ใหญ่วิบูลย์ เข้มเฉลิมที่จะเขิงเทรา ที่เคยปลูกแต่มันสำปะหลังอย่างเดียวตามคำ
ชักชวนของรัฐและนายทุน แล้วหมดเนื้อหมดตัว หมดป่าไม้เป็นหนี้เป็นสิน เครียดมีการฆ่ากันตาย
แทบทุกคืน เมื่อเปลี่ยนมาทำเกษตรผสมผสานความเป็นป่าก็กลับคืนมา ทุกคนมีกินอึดมากและกิน
ไม่หมด เหลือแจกบ้างขายบ้างมีเวลามากขึ้น ใจเย็นลง การฆ่ากันตายไม่มีอีกเลย เมื่อไม่โลภและ
ฉลาดวิถีชีวิตก็สมดุล และพอเพียง ธรรมชาติกลับคืนสู่การเชื่อมโยงกันและสงบสุข ในโลกที่รุ่ม
ร้อนและรุนแรง มีที่ไหนบ้างที่ความรุนแรงลดลง แต่มีในดินแดนไทยนี้แหละที่ชาวบ้านได้ค้นพบ
วิถีชีวิตที่สมดุล ตามหลักพระพุทธศาสนาที่เคยเป็นพื้นฐานของเรา แต่มีสิ่งแปลกปลอมที่มากับ
อำนาจรัฐและอำนาจทุนที่พยายามเปลี่ยนทรัพยากรทั้งหลายที่เป็นประโยชน์ต่อคนทั้งหมดให้เป็น
เงินของคนส่วนน้อยตามแนวทางเงินนิยม ทำให้แผ่นดินเดือดและรุ่มร้อนมากขึ้น โลภะย่อมนำไปสู่
โทสะ คือ ความรุนแรงและสงครามเสมอ

พระพุทธองค์ผู้สัพพัญญูทรงสอนว่าในตัวมนุษย์มีสัตว์ร้ายอยู่ ๓ ตัว คือ ตัณหา มานะ ทิฏฐิ
ตัณหาคือความอยากได้มากๆ ตอนหลังนี้มันอยากได้มากเข้าๆ เป็นหมิ่นล้าเป็นแสนล้า มานะคือ
การใช้อำนาจเหนือคนอื่น ทิฏฐิ คือ การเอาความเห็นของตัวเองเป็นใหญ่ ถ้าสัตว์ร้ายทั้งสามนี้มันโต
มากมันก็ไล่จับผู้คน เมื่อเราสมาทานวิถีพัฒนาแบบตะวันตกที่เอาเงินเป็นตัวตั้ง ตั้งแต่สมัยจอม
พลสฤษดิ์เมื่อ ๕๐ ปีที่แล้ว ความรู้สึกนึกคิดของคนไทยก็เปลี่ยนไป แผ่นดินเสียสมดุลและขัดแย้ง

รุนแรงมากขึ้นๆ ยี่งมีนักการเมืองที่สัดวรัยทั้งสามมันโตคับแก้ว ประเทศไทยก็เข้าไปสู่ความแตกแยกใหญ่อย่างไม่เคยมีมาก่อน

วิกฤตเศรษฐกิจใหญ่ของโลกที่กำลังเกิดขึ้น ซึ่งหนีไม่พ้นที่จะเกิดและจะไม่เกิดอย่างไร เมื่อคุณโลกขนาดนั้นและ โกงขนาดนั้น น่าจะสอนให้มนุษย์ปรับความคิดใหม่ ว่าการขับเคลื่อนที่มีโลกจจริตเป็นเชื้อเพลิงนั้นนำมนุษยชาติไปสู่หายนะอย่างไร

คนไทยเราน่าจะเห็นว่าท่ามกลางหายนะของโลก ประเทศไทยไม่เป็นไรหรอก เพราะเราผลิตอาหารได้เหลือกิน และเลี้ยงชาวโลกได้ด้วย การผลิตอาหารได้พอกินคือเศรษฐกิจจริง เงินทองเป็นของมายา ข้าวปลาเป็นของจริง คนที่อยู่ในเศรษฐกิจจริงจึงไม่เดือดร้อน คนที่เดือดร้อนคือ คนที่อยู่ในเศรษฐกิจมายาคติ วิกฤตคราวนี้จะทำให้คนไทยออกจากความเชื่อผิดๆ และเห็นความจริงตามที่มาร์ติน วิลเลอร์ และนักวิชาการญี่ปุ่นคนนั้นบอกว่าแท้ที่จริงแล้วประเทศไทยรุ่มรวย

คนไทยควรมีจินตนาการใหม่

ว่าประเทศไทยมีพลังมหาศาล ที่จะสร้างสังคมที่ร่มเย็นเป็นสุข ประดุจสวรรค์บนดินขึ้นบนผืนแผ่นดินไทย ที่สรรพชีวิตและสรรพสิ่งเชื่อมโยงกันอย่างสมดุล และสานติ

ด้วยการศึกษาแผนปัจจุบันที่ถึงฐานทางวัฒนธรรม ทำให้คนไทยไม่เข้าใจความจริงของแผ่นดินไทย โดยเฉพาะชนชั้นนำทั้งหลาย เมื่อไม่เข้าใจความจริงของแผ่นดินไทยพัฒนาอย่างไรๆ ก็ไม่สำเร็จหรือกลับหายนะมากขึ้น เพราะท่านตกอยู่ในโมหภูมิ น่าจะกลับไปอ่านพระราชนิพนธ์เรื่อง “พระมหาชนก” กันให้มากๆ ถ้าผมจะแนะนำอะไรรัฐบาลใหม่สักอย่าง ก็คืออย่าคิดว่าข้าแน่ ข้าเก่ง ขอให้ไปทำความเข้าใจ ความจริงของแผ่นดินไทย มิฉะนั้นก็จะไปทำความผิดพลาดซ้ำ เหมือนกับรัฐบาลที่ผ่านมา สิ่งที่ต้องการมากในสังคมไทย คือสะพานทางสังคม (Social Bridge) ที่เชื่อมสังคมข้างบนให้เข้าใจสังคมข้างล่าง

เราจะต้องเลิกเอาจิตตีพีเป็นตัวตั้งของการพัฒนา

เพราะจิตตีพีไม่ใช่ดัชนีทางศีลธรรมหรือความร่มเย็นเป็นสุข โลกใช้จิตตีพีจนวิกฤตหมดทั้งโลกอยู่แล้วในขณะนี้ เราควรเข้าใจว่ากุญแจของความร่มเย็นเป็นสุขคืออะไร

ที่ตำบลยกกระบัตร อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร ย้อนหลังไป ๔๐ ปี เต็มไปด้วยความชั่ววานาชนิด ทั้งลักขโมย ยาเสพติด การพนัน พระเทศน์สั่งสอนอย่างไรๆ ความชั่วเหล่านี้ก็ไม่หายไป ต่อมาเมื่อมีพระหนุ่มองค์หนึ่งได้รับแต่งตั้งให้เป็นเจ้าอาวาสวัดยกกระบัตร ท่านเห็นว่าชาวบ้านยากจนมาก จึงหาทางพัฒนาอาชีพต่อมาชาวบ้านทุกคนปลูกมะพร้าวและทำน้ำตาลมะพร้าวขาย ทุกคนมีรายได้วันละ ๒๐๐ – ๔๐๐ บาท (เมื่อ ๔๐ ปี ก่อน) ปรากฏว่าความชั่วต่างๆ หายไปหมด ชุมชนมีความร่มเย็นเป็นสุข ในพระสูตรชื่อกฎทันตสูตร ที่พระพุทธองค์ตรัสเล่าก็มีเรื่องตรงกันว่าเมื่อมีสัมมาชีพเต็มพื้นที่แล้วเกิดความร่มเย็นเป็นสุข

สัมมาชีพเต็มพื้นที่ควรจะเป็นเป้าหมายของการพัฒนาไม่ใช่จิตตีพี

สัมมาชีพหมายถึง อาชีพที่ไม่เบียดเบียนตัวเอง ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ไม่เบียดเบียน
สิ่งแวดล้อม และมีรายจ่ายน้อยกว่ารายได้

สัมมาชีพจึงเป็นเรื่องที่บูรณาการทั้งเศรษฐกิจ จิตใจ สังคม สิ่งแวดล้อม และศีลธรรม โปรด
สังเกตว่า “สัมมาอาชีพ” เป็นหนึ่งในมรรค ๘ และธรรมชาติของมรรค ๘ นั้น คือ มรรคใดมรรค
หนึ่งจะบูรณาการกับมรรคที่เหลือทั้งหมด

ผู้ใหญ่ผายกับคุณคำเดื่องที่บุรีรัมย์ได้ทำการวิจัยว่า ในที่ใดหนึ่งไร้อย่างไรจะพอกินทั้ง
ครอบครัว และได้พบแล้ว ทั้งสองท่านมีความมั่นใจมากกว่าประเทศไทยมีเนื้อที่ ๓๒๑ ล้านไร่
สามารถจัดให้ทุกครอบครัวมีที่ทำกินได้ หมายความว่าแค่ครอบครัวละหนึ่งไร่เลย ครอบครัวละ ๕ ไร่ ก็ได้
รับรองว่าเหลือกินแน่ๆ ทิศทางของประเทศไทย ต้องสร้างความมั่นคงด้านอาหารให้คนไทยทุกคน
จึงควรจัดที่ทำกินให้ผู้ที่ต้องการทำเกษตรเพื่อชีวิตให้ได้มากที่สุด จุดแข็งรากฐานของเราอยู่ที่
การเกษตร การท่องเที่ยว และบริการ อย่างอื่นๆ เป็นตัวประกอบ

สัมมาชีพเต็มพื้นที่ควรจะเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาทุกด้านทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจ
การศึกษา วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี การวิจัย วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม ทู่น การสื่อสาร ฯลฯ โดยสรุป
การพัฒนาอย่างบูรณาการมารวมกันที่สร้างสัมมาชีพเต็มพื้นที่ เรื่องนี้ไม่ยากถ้าคนไทยมีเป้าหมาย
และวิสัยทัศน์ร่วม

ที่ประเทศไม่มีพลังเพราะเราขาดเป้าหมายและวิสัยทัศน์ร่วม แต่ละเรื่องแต่ละอย่างไปคน
ละทิศคนละทาง การมีเป้าหมายและวิสัยทัศน์ร่วมจะเสมือนจูนคลื่นต่างๆ เข้ามาด้วยกันเกิดพลัง
ประจักษ์แสงเลเซอร์ที่จะทำให้บรรลุเป้าหมาย

เป้าหมายของเราคือคนไทยทั้งมวลมีความสุข (Happiness For All) เราต้องร่วมสร้าง
ประเทศไทยให้เป็นสวรรค์บนดิน หรือเป็นประเทศที่น่าอยู่ที่สุดในโลก

คนไทยต้องมีจินตนาการใหม่ ว่าประเทศไทยมีทรัพยากรมหาศาลที่จะสร้างความสุข
สำหรับทุกคนได้ ทั้งทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรทางสังคม ทรัพยากรทางวัฒนธรรม ทรัพยากร
ทางศาสนธรรม

ประเทศไทยต้องมีเป้าหมายและวิสัยทัศน์ร่วมอยู่ที่การสร้างสัมมาชีพเต็มพื้นที่ เพราะ
สัมมาชีพเต็มพื้นที่คือปัจจัยของความร่มเย็นเป็นสุข

ทั้งหมดนี้จะทำให้คนไทยมีความสุขสวัสดิ์ ตามคำอวยพรของโพสัด์ทูเคย์ เนื่องในวาระดิถี
ขึ้นปีใหม่ ๒๕๕๒
